

De gör podd om hemmafruar: "Vi vill förstå vilka de var"

Publicerad 2018-02-20

Foto: NICKLAS THEGERSTROM, Nicklas Thegerström

Kvinnan fick i uppgift att bygga det nya Sverige utifrån hemmet. Då löste man problemen med omvårdnad och kvinnorna konkurrerade inte med männen om arbetstillfällen.

Författaren och psykologen Kristina Sandberg startar tillsammans med konstnären och socionomen Sven Teglund i dag en podcast om hemmafrun.

DN:s Maria Schottenius var med under en inspelning på en husbåt i Nacka.

Maria Schottenius

Text

Nej, det handlar inte om att få hemmafrun tillbaka. Inte om att förgylla en tid där mammorna var hemma och oklanderligt skötte hus, hem, barn och gamla och där papporna tjänade pengarna och kom hem till middagen.

Vad de vill med sina projekt är att skapa förståelse och skaffa kunskap.

Författaren och psykologen Kristina Sandberg, som skrivit romanerna om hemmafrun Maj, har fått en specialuppgift i den svenska offentligheten: Uttolkandet av hemmafrun. Det började med att hon var nyfiken på sin egen mormor och farmor och började skriva en berättelse som tog sig in till en snabbt växande läsekrets.

Konstnären och socionomen Sven Teglund, som var yngste sonen till en hemmafru, fick liksom de tre bröderna och deras familjer, varje födelsedag en virkad duk av sin mamma. Och när hon dog tog han hand om lådvis med dukar och dagboksanteckningar som hon fört sedan hon blivit änka. En dag lyfte han upp en av hennes evinnerliga dukar och fick verkligen syn på den, för första gången.

Bild: NICKLAS THEGERSTROM, Nicklas Thegerström

Hennes dagböcker blev till en bok, "Ensamheten värst" och ett konstprojekt om en hemmafru. Sven Teglund började måla av sin mammas dukar. Tjugo målningar gjorde han av en virkad duk som han tog "från det lägsta inom hantverk upp till målningar på en konsthall, för att se vad som skulle hända".

När Kristina Sandberg och Sven Teglund träffades i ett samtal inför 1.200 ovanligt engagerade åhörare på Littfest i Umeå förra året hann de inte tala färdigt och Sven Teglunds son Anders föreslog att de skulle göra en podd tillsammans.

Jag har i gnistrande snö, is och blek februarisol letat mig till en sorts husbåt i Nacka där Jonas Teglund, lillebror till Anders, hyr en studio. Tillsammans har de Teg Publishing, som gör böcker, musik, film, och nu även poddar. Där klämmer jag in mig i en soffa med Svens söner och lyssnar när Kristina Sandberg och Sven Teglund spelar in i rummet intill.

Många män födda under 50-talet har problem med feminismen och jämställdheten. De ser tillbaka på 50-

talet som en tid när det var en bra ordning.

Den autentiska hemmafrun Siri och den fiktiva Maj har mycket gemensamt. De är båda bosatta i Örnsköldsvikstrakten, de är duktiga husmödrar, men oroliga. "Frustrerad hemmafru" låter som en klyscha, men här har vi uppenbarligen två som inte är nöjda; som känner sig svikna, ledsna, ensamma och som klagar i sitt inre.

Dagens poddavsnitt berör just oron och ensamheten, och jag får höra ett samtal där Sven Teglund dagen före nyårsafton 2007 ringer sin mamma Siri som "har så långsamt" och som "får sitta här ensammen".

Religionen är en tröst för henne, hon är med i Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, och tackar ständigt Jesus för det hon får, för hörapparaten, för hjälpen, för maten, för allt hon kommer på. "Tack Jesus", det blir som ett mantra, ett monotont rabblande.

Bild: NICKLAS THEGERSTROM, Nicklas Thegerström

Ingen av kvinnorna, Siri och Maj, var idealiska för hemmafrurollen. Siri ville bli sjuksköterska. Som läsare kan man tycka att Maj borde skilt sig, hon var aldrig förälskad i sin man, men i båda fallen handlar det om ekonomi. Siris familj hade inte råd att bekosta en utbildning och Maj var i omvärldens, och även i sina egna ögon, lyckad. Hon fick göra en klassresa uppåt. Och när man väl var maka och mor, fanns det inte mycket utrymme för att protestera. Utan makens inkomst ansågs man mer eller mindre förlorad.

Arbetarklassens hemmafru är en parentes i historien, hon förekommer inte tidigare och knappast senare.

Hemmafrun blir en samhällslösning efter det tidiga 1900-talet när kvinnor under industrialiseringen flyttat in till städerna och kommit ut på arbetsmarknaden. Men det fungerar inte så bra i hemmen. Lort-Sverige och Fattig-Sverige talas det om. Och efter depression och dåliga tider på 30-talet blir partierna politiskt överens om att omskapa husmodern till ett yrke.

– Kvinnan får i uppgift att bygga det nya Sverige utifrån hemmet. Då löser man problemen med omvårdnad och

kvinnorna konkurrerar inte med männen om arbetstillfällena i den ekonomiska krisen. Man menar också att kvinnor slipper slita ut sig i ett tungt arbetsliv inom industrin, och alla får ett enklare liv. Det här är moderniteten, det är det nya, säger Kristina Sandberg.

– Och så ska mannen få komma hem till det ljusa, trivsamma, harmoniska hemmet. Så kanske han håller sig borta från krogen och superiet, som var ett stort socialt problem.

Bild: NICKLAS THEGERSTROM, Nicklas Thegerström

Fanns det några fördelar som ni ser det? Mammorna var hemma, det var rent och välordnat, barnen fick bra mat och någon hade tid med dem. I dag har många det rörigt och smutsigt, föräldrarna hinner inte med sina barn, hushållsarbetet är osynligt och ett irritationsmoment. Det finns, men räknas inte.

– Problemet under hemmafrutiden var att hushållsarbetet bara lades på kvinnorna. Det var kvinnorna som skulle se till att tillfredsställa andras behov och lägga sina egna behov åt sidan, säger Kristina medan de flinka sönerna Teglund bjuder på kaffe och fixar lunch i den lilla originella båten som ligger fastfrusen i viken och badar i sol.

– Hushållsarbetet är sysslor vi måste dela på, det är en nödvändig del av att vara människa att hålla rent och ordnat omkring sig, att se till att man får mat till sig och sina barn. Alla måste kunna det, säger hon.

Hur uppfattar ni att systemet med hemmafrun påverkade mannen?

– Det stora problemet för honom är att han ställdes utanför barnen. I vår familj var mamma och vi barn som en grupp och han var utanför, berättar Sven Teglund.

– För min del hade jag ingen manlig förebild när jag själv fick barn under 80-talet. Den enda förebild jag hade var mamma, och jag försökte använda den när vi fick våra barn. Jag var med under förlossningarna och klippte navelsträngen. Vi män var därinne, men utan förebilder.

– Många män födda under 50-talet har problem med feminismen och jämställdheten. De ser tillbaka på 50-talet som

en tid när det var en bra ordning, säger han.

Och det är kring detta som de båda vill lägga in en protest. Det är ett feministiskt projekt de håller på med.

– Problemet med en fast uppdelning av könen är att det inte får vara diffust mellan gränserna, säger Kristina Sandberg. Det finns vissa uppgifter för männen, vissa för kvinnorna. Och de feminint kodade uppgifterna blir nästan alltid lägre värderade. De ses inte som lika viktiga.

– Det var ju också problematiskt ordnat att på förhand bestämma hur livet skulle struktureras, eftersom det inte alls tar hänsyn till vad man är bra på och vad man trivs med, säger hon.

Bild: NICKLAS THEGERSTROM, Nicklas Thegerström

Sven Teglund berättar om hur han blev så väl omhändertagen av sin mamma att han hade svårt att läsa av sin egen kropp. Känna värme, kyla och förstå hur han skulle klä sig.

– Jag gick flera år och frös om fötterna. Och när jag sa till min blivande fru att jag fryser om fötterna sa hon, "men ta på dig sockorna". Jag gjorde det och det blev varmt. Då var jag 23 år.

– Jag har fått ta tillbaka mycket av mig själv efteråt. Hon tog hand om mig och tog över.

Jag frågar dem varför de ha gått så djupt in i hemmafrun och hennes livsöde? Och vad de tror det beror på att det just nu är sådant intresse kring henne?

Kristina Sandberg:

– Det är ett enormt sug. Kanske är det för att det är sista chansen nu att säga, tack mormor, tack farmor. Alla hade ju någon Maj eller Siri i sin familj.

– Unga människor stickar och virkar, de vill uppmärksamma den kultur som varit så lågt värderad. Och man kan också se beundrande på hur hemmafrun var en miljövän som inte lät något gå till spillo, utan återvann allt möjligt i hushållet.

–Men jag hoppas, säger Kristina, att det inte missbrukas av reaktionära krafter för att föra tillbaka kvinnan i hemmet till en underordnad position utan egen ekonomi.

De är båda angelägna om att hjälpa oss att förstå, men vill inte ha henne tillbaka. Det var en sorts glapp i den moderna utvecklingen som skapade hemmafrun. Hon och hennes arbete värderades högt, hon var betydelsebärande i det nya samhällsprojektet. Så ändrades de ekonomiska förutsättningarna och kvinnan behövdes i arbetslivet. Då blev hemmafrun plötsligt värdelös.

Men varför blev det så grymt? Varför måste man mobba ut hemmafrun?

– Först hade man sagt att det är i hemmet du får ditt värde, din samhällsuppgift. Sedan måste man påstå att du är en parasit i samhällskroppen som inte bidrar. Kvinnorörelsen var nödvändig för en viktig politisk förändring och man behövde kanske ta till brösttoner för att ta kvinnor ut ur köket. Men det blev hårt, och i kampen för att kvinnor skulle kunna ta större plats i offentlighet och yrkesliv missade man hemmafruarnas stora bidrag till modernitetsbygget. Och den omsorg de gav till så många av oss.

Kristina, det är roligt det du säger i [DN-intervjun med Leonidas Aretakis](#) om att dagens Maj är den toppresterande, högutbildade kvinnan som är aktiv i sociala medier, har ett stort umgänge, reser, går på yoga och löpträningar.

– Ja, det är nog ingen som riktigt vill kännas vid att man lever ett liv som samhället har plöjt fram åt en. Det här är idealet, det här får du ett värde av.

Hemmafrun och husmodern var ett påbud från samhället, en stark norm och ett kvinnoideal. Vad är en stark norm och ett kvinnoideal i dag? Vad uppmärksammas och syns?

– Individuell framgång, gärna medialt, eller olika typer av högstatusyrken. Att vara hälsosam, snygg, men också ha råd och tid att njuta av det goda livet genom vin, mat och långa resor. Att ha många följare på sociala medier, vara miljömedveten... Och drömmar om hemmet är kanske starkare än någonsin, hemmet och familjen som statusmarkör och uppvisning. Hemmafrutidens krav på att ge omsorg tror jag att många kvinnor känner än i dag, men nu värderas samtidigt oberoendet högt, tanken att vi själva väljer hur vi lever våra liv och att vi inte styrs av ekonomi, politik och yttre, könskodade förväntningar.

Psykologiprofessorn och genusforskaren Eva Magnusson har sagt: "Vi lär oss att vilja det vi måste, för att bli bekräftade som kvinnor och män i vår samtid." Jag tycker det ligger väldigt mycket i det påståendet.

Det finns en liten manual för oss alla.

– Ja, det finns en liten manual nu, som det fanns då.

● **Läs mer:** [Kristina Sandberg: Karriärkvinnan är dagens hemmafru](#)

Sven Teglund

Namn: Sven Teglund, 62 år

Aktuell: Podcasten "Hemmafru" (från 21/2) . Boken "Ensamheten värst" och konstutställning med målning av modern Siris virkade dukar, som slagit publikrekord.

Familj: Fru och tre vuxna söner

Bor: Luleå

I vår: Avslutar konstprojektet med de virkade dukarna.

Hushållsuppgift han älskar: Städa. Drivkraften är ilska över vad andra har stökat till och effekten lättnad och lycka.

Hushållsuppgift han hatar: Ta hand om tvätt, stryka, sortera och vika.

Kristina Sandberg

Namn: Kristina Sandberg, 46 år

Aktuell: Podcasten "Hemmafru" (från 21/2) med teman som klass, åldrande, existentiell oro och ideologier kring moderskap.

Samtal den 21/2 på utställningen "Mitt 50-tal" på Nordiska Museet i Stockholm.

Familj: Man och två döttrar

Bor: Haninge, utanför Stockholm

I vår: Skriver på ny bok, litteraturkritik och artiklar.

Hushållsuppgift hon älskar: Att baka, surdegsbröd, bullar, småkakor, allt.

Hushållsuppgift hon hatar: Vika ren tvätt, para ihop strumpor, det tar aldrig, slut, kommer bara ny tvätt.

Mer på gång om Hemmafruar

Lotta Köhlhorn och Kristina Sandberg: "I köket hos Maj. En hemmafrus bästa recept".

Petra Hultmans utställning på Färgfabriken, visas till 18/3 2018.

Nordiska museets utställning "Mitt 50-tal", visas till 31/1 2019.

Text

Maria Schottenius

Följ